

**PROGRAM WYCHOWAWCZY PRZEDSZKOLA
SAMORZĄDOWEGO GMINY LUBIEWO
„BOROWIACKA TĘCZA”**

OBSERWUJE-SŁUCHAM-ROZMAWIAM

Opracowała: Marta Muntowska

PODSTAWA PRAWNA

- 1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U.2022, poz. 2230)**
- 2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14.02.2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2017 poz. 356)**
- 3. Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.**
- 4. Statut Przedszkola Samorządowego Gminy Lubiewo „Borowiacka Tęcza”**
- 5. Koncepcja pracy Przedszkola Samorządowego Gminy Lubiewo „Borowiacka Tęcza”**

Wstęp

Okres przedszkolny to czas, któremu towarzyszy duże zainteresowanie i zaciekawienie światem, rozwój samodzielności i inicjatywy dziecka, świadomość oraz poczucie swobody, a także wzrost nowych doświadczeń i orientacji w otoczeniu. Uczestnictwo dziecka w życiu przedszkolnym wiąże się ze wzrostem wymagań, jakie stawia mu otoczenie- jak chociażby konieczność dostosowania do panujących norm i zasad czy budowanie relacji z rówieśnikami i dorosłymi. To okres, w którym dotychczasowe oddziaływania wychowawcze rodziców zyskują wsparcie wychowawców w przedszkolu. Z wychowaniem nieodłącznie związana jest dyscyplina. Choć słowo to często może mieć surowy wydźwięk, w aktualnie planowanych działaniach o charakterze wychowawczym ma mieć pozytywny charakter. Celem tak pojmowanej dyscypliny jest nauka bezpiecznego i harmonijnego funkcjonowania w grupie, nie zmuszanie dziecka do postępowania wbrew własnej woli czy wymierzanie kar.

Dzieci odczuwają potrzebę dyscypliny, gdyż postępowanie według jasnych zasad, w stałym trybie dnia, pod opieką zaufanej osoby buduje w nich poczucie bezpieczeństwa. Brak jakichkolwiek norm czy wskazówek jest z punktu widzenia kilkuletniego dziecka zdecydowanie trudniejszą sytuacją. Dyscyplina jest szczególnie ważna w przypadku dzieci w wieku przedszkolnym, bowiem nie mają one jeszcze świadomości wielu zagrożeń ani konsekwencji podejmowanych przez nich działań czy zachowań. Wprowadzenie zasad pozytywnej dyscypliny pozwala lepiej zrozumieć potrzeby dziecka oraz zbudować relację opartą na wzajemnym szacunku.

Charakterystyka programu i warunki realizacji

Przedszkole Samorządowe Gminy Lubiewo posiadało od roku 2014/2015 program wychowawczy „Słoneczny Przedszkolak Borowiackiej Tęczy”. Rada Pedagogiczna w oparciu o wyniki ewaluacji wewnętrznej w roku szkolnym 2022/2023 podjęła decyzję o konieczności zmodyfikowania dotychczasowych oddziaływań wychowawczych.

Program wychowawczy „Obserwuję-słucham-rozmawiam” zakłada podmiotowe traktowanie dzieci, wyzwała ich aktywność, uczy rozmowy, wyrażania potrzeb, stawiania i respektowania granic bez stosowania kar i nagród. Zawiera cele oraz narzędzia i strategie, które ukierunkowują działania nauczycieli, tak by kształtowanie prawidłowych postaw i zachowań dzieci było skuteczne i długofalowe. Program ten ma na celu poprawę jakości oddziaływań wychowawczych prowadzonych w przedszkolu poprzez stosowanie zasad pozytywnej dyscypliny oraz ujednoczenie systemu wychowawczego w przedszkolu i w domu. Programem wychowawczym objęte są dzieci uczęszczające do Przedszkola Samorządowego Gminy Lubiewo „Borowiacka Tęcza”. Zadania wychowawcze będą realizowane w sposób ciągły przez wszystkich nauczycieli, których wspierać będą pracownicy niepedagogiczni. Podejmowane działania wychowawcze będą odbywać się we współpracy z rodzicami/ opiekunami prawnymi dzieci. Program obejmuje funkcjonowanie dziecka w grupie w zakresie podstawowych dziedzin życia przedszkolnego tj.:

- zajęcia i zabawy kierowane
- samodzielna zabawa
- uroczystości, imprezy przedszkolne
- samoobsługa i czynności higieniczne
- spożywanie posiłków
- spacer, wycieczki, zabawy na powietrzu

Cele programu wychowawczego:

Cel główny: Kształtowanie prawidłowych postaw i zachowań dzieci w oparciu o zasady pozytywnej dyscypliny.

Cele szczegółowe:

- Zapoznanie dzieci z regułami życia w grupie i wdrażanie do ich przestrzegania.

- Uświadomienie dzieciom praw i obowiązków z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb.
- Wdrażanie do samodzielności.
- Kształtowanie umiejętności współpracy, współdziałania.
- Poznanie i stosowanie zwrotów grzecznościowych.
- Wskazywanie dzieciom tego, co dobre i złe.
- Pomoc w rozpoznawaniu, nazywaniu przeżywanych emocji swoich i innych osób.
- Stwarzanie przestrzeni do wyrażania przeżywanych emocji z jednoczesnym wskazaniem społecznie akceptowanych sposobów radzenia sobie z nimi.
- Wdrażanie do szukania wsparcia i pomocy w sytuacjach trudnych emocjonalnie.
- Kształtowanie poczucia własnej wartości oraz szacunku do innych osób.
- Organizowanie sytuacji pozwalających na odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń.
- Rozwijanie umiejętności polubownego rozwiązywania spraw konfliktowych i dochodzenia do kompromisu.
- Kształtowanie przynależności do grupy, rodziny.
- Podejmowanie działań zmierzających do budowania relacji dziecko- nauczyciel- rodzic.

Założenia pozytywnej dyscypliny:

– Wzajemny szacunek.

Dorośli są życzliwi i pełni szacunku dla potrzeb dziecka jednocześnie modelują szacunek do swoich potrzeb i wymagań sytuacji.

– Identyfikacja przekonań stojących za zachowaniami.

Za każdym zachowaniem dziecka kryje się pewne przekonanie, często błędne. Skuteczna reakcja na nieodpowiednie zachowanie dziecka możliwa jest dzięki zrozumieniu powodów, przyczyn, dla których dzieci zachowują się tak, a nie inaczej.

Próba zmiany samego zachowania bez zmiany przekonań skazana jest na niepowodzenie.

- Koncentracja na potrzebie dziecka, a nie na redukcji niepożądanego zachowania.

– Efektywna komunikacja i umiejętności rozwiązywania problemów.

– Dyscyplina, która uczy i wyznacza granice.

– Koncentracja na poszukiwaniu rozwiązań, a nie na karaniu czy nagradzaniu.

– **Stosowanie zachęcania** (zamiast pochwały). Zachęcanie zauważa wysiłek włożony w działanie i osiągnięcie postępów, a nie wyłącznie sukcesy. Zachęta buduje trwałe poczucie

własnej wartości i sprawczości. (pochwała- „Jesteś bardzo uczynny”; „Dziękuję, że mi pomogłeś”-zachęta do ponownego udzielania pomocy).

OD CZEGO ZACZAĆ?

➤ PRZEKONANIA DOTYCZĄCE ZACHOWANIA DZIECKA

Dzieci najczęściej zachowują się nieodpowiednio, ponieważ inaczej nie potrafią. Takie zachowanie jest manifestacją ich potrzeb. Nie przyświecają im przy tym złe intencje, chęć świadomego rządzenia dorosłymi czy zwyczajna złośliwość. Zazwyczaj w ogóle nie zdają sobie sprawy z tego, że ich zachowanie może być trudne dla innej osoby; są skoncentrowane na sobie (dziecięcy egocentryzm). Dzieci (według koncepcji R. Dreikurs'a) kierują się w swoim zachowaniu czterema błędnymi celami, wynikającymi z błędnych przekonań. Chcąc poczuć przynależności i zwiększyć znaczenie swojej obecności w grupie zakładają, że:

- należy zwrócić na siebie uwagę (często w sposób, którego dorośli nie akceptują)
- warto mieć władzę- rządzić dorosłym bądź sprzeciwiać się próbą rządzenia sobą
- można ranić innych zgodnie z błędnym przekonaniem „ Czuję smutek, ponieważ nie przynależę i dlatego mogę cię zranić!”
- należy się poddać, co w efekcie przyniesie spokój- stanowi to oznakę braku wiary w siebie; motywowane do działania dziecko chce, by zostawić je w spokoju.

W pracy z dziećmi należy zatem pamiętać, że często ich niewłaściwe zachowanie jest tylko brakiem wiedzy, brakiem skutecznych umiejętności, efektem jakiegoś wydarzenia (dorosłym może się wydawać, że nieistotnego), które sprawia, że włączają tryb walki bądź wycofania. W wieku przedszkolnym dzieci wyrażają emocje w sposób bardzo wyrazisty. Nie potrafią jeszcze stłumić i opanować swojego zachowania powodowanego emocjami. Normą jest również to, że dzieci w tym okresie przechodzą szybko od jednej emocji do drugiej i przeżywają ją w sposób równie intensywny. Niezbędna jest zatem wiedza nauczycieli z zakresu psychologii rozwojowej, gdyż często zachowanie, które niepokoi jest zachowaniem typowym, na danym poziomie rozwoju dziecka. Oczekiwania stawiane dziecku powinny być zawsze dostosowane do jego wieku rozwojowego, a poznanie faktycznych przyczyn zachowania stanowić punkt wyjścia do pracy z nim..

➤ REZYGNACJA Z KARANIA I NAGRADZANIA

Pozytywna dyscyplina stoi w opozycji do założenia, wedle którego, by dziecko zaczęło zachowywać się lepiej, najpierw musi poczuć się gorzej. Zakłada uprzejmość i stanowczość jednocześnie. Zasady postępowania dziecko powinno określać wspólnie z nauczycielem, ponieważ uczestnicząc z tym procesie dowiaduje się, dlaczego ich przestrzeganie jest tak ważne. Stosowanie kar i nagród często jest skuteczne w odniesieniu do sytuacji na tu i teraz. Nie kształtuje jednak wewnętrznej motywacji dziecka, nie wyposaża go w takie zasoby i umiejętności, które w przyszłości pozwolą być mu szanowanym, pewnym siebie człowiekiem. Co więcej niesie za sobą negatywne konsekwencje jak np.:

- dziecku towarzyszy uczucie rozgoryczenia, niesprawiedliwości i buduje w sobie przekonanie, że nie można ufać dorosłym

- po odbyciu kary i poczucia „przegranej” z dorosłym dziecko będzie szukało okazji do rewanzu

- rebelia- dziecko wychodzi z założenia, że będzie robiło nauczycielom na złość, aby pokazać, że wcale nie musi zachowywać się tak, jak mu nakazują

- rejterada- dziecko prezentuje wycofanie, które może mieć postać:

- przebiegłości- będzie starało się, aby następnym razem nie zostać przyłapanym i nie dostać kary
- obniżonego poczucia własnej wartości- dziecko czuje się akceptowane tylko wtedy, kiedy słucha innych; myśli źle o sobie po otrzymaniu kary

Rozliczanie dziecka z przestrzegania ustalonych zasad za pomocą przysłowiowych chmurek i słoneczek sprawia, że z czegoś, co miało stanowić wartość, za którą dziecko miało chcieć podążać tworzy się listę wykroczeń. Dziecko atakowane karą, bądź przekupywane nagrodą buduje motywację- robię coś, bo mi się to opłaca, nie z szacunku do innych. Nagroda odcina dziecko od tego, co ono realnie czuje, czego potrzebuje, co jest dla niego naprawdę ważne. Jeśli taki system będzie funkcjonował to zabraknie również przestrzeni na rozmowę o emocjach, o potrzebach, o tym, co dziecko chciało osiągnąć. Odnosi się to również do sadzania dziecka do stolika i pozostawiania samemu sobie, oczekując, że bez rozmowy, pokazania alternatywy samo zmieni swoje zachowanie i w obawie przed karą nigdy go nie powtórzy. Dziecko powinno uczyć się słuchać samego siebie, dostrzegać, a nie ignorować swoje potrzeby. Należy budować relację- słyszę, co jest dla ciebie ważne, rozumiem, że ci na tym zależy, chce ci pomóc zrealizować twoje potrzeby,

jednocześnie ja potrzebuję tego i tamtego. Kluczem do sukcesu jest rozmowa i słuchanie siebie wzajemne. W procesie wychowania należy zatem zrezygnować z kar i nagród, które wygaszają realne potrzeby dziecka jednocześnie wprowadzając narzędzia, które ukształtują odpowiednie postawy i zachowania dzieci tj. przewidywanie tego, co nastąpi, rozmowa, pokazanie innej drogi do osiągnięcia celu, wyjaśnienie, zagwarantowanie bezpiecznej przestrzeni, konsekwencja logiczna. Należy wypracować taki model wizji sukcesu dziecka, który sprawi, że w przyszłości będzie czuło się szczęśliwe, pewne siebie, będzie potrafiło wyrazić swoje potrzeby, zawalczyć o siebie, nie ulegać wpływom, będzie potrafiło być asertywne.

➤ **MODELOWANIE ODPOWIEDNICH POSTAW I ZACHOWAŃ**

Nauczyciele obok rodziców mają realny wpływ na zachowania dzieci. Dziecko nie będzie miało potrzeby, żeby zachowywać się w nieodpowiedni sposób, gdy będzie czuło wsparcie ze strony osoby dorosłej. Bardzo często potrzeba władzy przejawiająca się u dziecka, ma swój ścisły związek z potrzebą władzy obserwowaną u dorosłych. To na nauczycielu spoczywa w dużej mierze odpowiedzialność za atmosferę panującą w grupie. Nauczyciel planując prace z dziećmi powinien dokonać autorefleksji i odpowiedzieć sobie na pytania tj. np.:

- Czym się kieruję w relacjach z dziećmi?
- Jaka jest moja wizja „zdyscyplinowanego dziecka”?
- Co dziecko moim zdaniem „powinno”?
- Kiedy wiem, że mam „nauczycielski autorytet”?

Nauczyciel, który będzie oczekiwał od dziecka bezwzględnego posłuszeństwa skazany jest na wychowawczą porażkę, ponieważ kłóci się to z naturą dziecka. Przedszkolaki odczuwają potrzebę dzielenia się swoimi przeżyciami, doświadczeniami, cechuje ich ogromna ciekawość świata i chcą się tymi myślami dzielić od razu, często wchodząc komuś w słowo. Nie jest to bynajmniej okazywanie braku szacunku czy podważanie autorytetu nauczyciela, a działanie zupełnie normalne u zdrowego dziecka. Warto zatem nabrać dystansu, do niektórych reakcji dziecka, nie traktować ich jako ataku czy złości uderzonej w nauczyciela celowo. Ważne jest stwarzanie możliwości do wypowiedzania przez dziecko swojego zdania, zachęcanie do mówienia o tym, co czuje, czego potrzebuje. Dzięki temu dziecko nauczy się odnosić do swoich wartości i przekonań, stawiać granice, a nie będzie tylko bezmyślnie za kimś podążać. Dzieci

uczą się przez obserwację, naśladowanie, działanie. To, w jaki sposób nauczyciel odpowiada na ich postawy, potrzeby, emocje oraz towarzyszące im zachowania, wpływa na ich rozwój w każdym obszarze życia. Reakcje, zachowania, przekonania, wartości dorosłych stają się tym samym zasobami dzieci. Spokój, radość nauczyciela udziela się przedszkolakom, podobnie jak inne stany emocjonalne. Bardzo ważne jest, żeby osoba dorosła nawet w przypadku najbardziej ekstremalnych zachowań dziecka potrafiła zachować spokój i opanowanie. Dziecko musi czuć, że nauczyciel ma się dobrze, z jego emocjami- nawet jeśli krzyczy, jest agresywne. W ten sposób wzbudza się w dziecku poczucie, że mamy kontrolę nad sytuacją, nie nakręcamy jej jeszcze bardziej. Ważne jest indywidualne wypracowanie sobie sposobu, który pozwoli ten spokój w trudnej sytuacji zachować, bądź szybko ostudzić towarzyszące emocje, tak by zareagować kompetentnie. Należy pamiętać o tym, że bez względu na profesjonalizm nauczyciela epizody z prezentowaniem trudnych zachowań będą przedszkolakom towarzyszyć. Bycie dzieckiem wiąże się z niedojrzałym układem poznawczym- struktury czołowe, które są odpowiedzialne za logiczne myślenie, za kontrolę emocji, za przewidywanie konsekwencji dojrzewają najpóźniej. Stąd trudności z kontrolą emocji u dzieci są naturalne. Każdy człowiek ma swoje indywidualne granice, a moment ich przekroczenia przez innych wskazuje miejsce, w którym one się znajdują. To, co dla jednego dorosłego mieści się w normie, dla drugiego może być zupełnie nieakceptowalne. Ważne, by wszyscy nauczyciele oraz pracownicy niepedagogiczni realizujący ten program wychowawczy prezentowali podobne oczekiwania. Niezmienny bowiem pozostaje szacunek dla innych i ich granic, a także ogólnie przyjęte normy i reguły określone w grupie warunkujące chociażby poczucie bezpieczeństwa.

➤ MAŁE CELE

Potrzeba bezpieczeństwa jest tą, którą w pierwszej kolejności w pracy z małymi dziećmi nauczyciel powinien zaspokoić. Kiedy wychowawca czuje, że kontroluje bezpieczeństwo w grupie automatycznie zwiększa pole proponowanych dzieciom aktywności. Rozpoczynając pracę z grupą maluchów bądź przejmując grupę, w której panuje chaos należy zacząć od nauki podstawowych umiejętności, które polepszą komfort pracy i wdrożą dzieci do podążania za nauczycielem. Rozwijanie kompetencji społecznych dzieci tj. nawiązywanie relacji z dorosłymi i rówieśnikami, kształtowanie umiejętności radzenia sobie z emocjami, podejmowanie współpracy czy podążanie za nauczycielem jest równie ważne, jak doskonalenie umiejętności poznawczych. Umiejętność siadania w kole, ustawiania się w pary czy pociąg, a także sprawne porządkowanie sali, nie tylko po zabawie stanowi podstawę dobrej organizacji, która jest niezbędna podczas prowadzenia zajęć czy zabaw.

- **SPOSOBY NA SIADANIE W KOLE**

- papierowa taśma/poduszki
- gnizadko
- pudło z niespodzianką
- czas - bijemy rekord
- zabawy z muzyką/ z symbolami
- wyciszanki- zapraszanki/ uspokajanki
- trik z wchodzeniem do sali (wejście pojedynczo/ określanie kolorów poduszek itp.)

- **SPOSOBY NA USTAWIANIE W PARY/ POCIĄG**

- papierowa linia/ linie
- na siedząco
- „skradanka”
- czas- bijemy rekord
- zabawa z muzyką/ z symbolami
- wyciszanki- zapraszanki/ uspokajanki
- kroki przejściowe: siadamy na dywanie- ustawiamy w pary

- **SPOSOBY NA PORZĄDEK**

- organizacja: pudła i ilustrowane oznaczenia
- zabawa z piosenką
- technika „śpiąca zabawka”
- technika: pomysły na zabawę/ zaproszenie
- technika: ograniczenie zabawek na start
- zasada: biorę nowe, gdy odłożę stare
- technika: sprzątanie rękami dziecka (w przypadku dzieci z niepełnosprawnością)
- technika: zaproszenie i wyjaśnienie
- zabawa „Agenci”
- zabawa „Detektyw”
- zabawa „Zabawki do domków”
- zabawa „wywar z samotnych zabawek”
- metoda: umowa

- **BAZOWE UMIEJĘTNOSCI KOMUNIKACYJNE**

Jedną z podstawowych rzeczy, która wpływa na dyscyplinę w grupie jest poziom zrozumienia przez dzieci komunikatów nauczyciela. Jeśli dzieci tych komunikatów nie rozumieją, nie posiadają bazowych umiejętności komunikacyjnych to w pierwszej kolejności należy skupić się na prowadzeniu zabaw, które je wyćwiczą (zarówno podczas zabaw grupowych, jak również w kontakcie indywidualnym; obszar pracy dla wychowawcy, ale też dla specjalistów). Bazowe umiejętności komunikacyjne stanowią- kontakt wzrokowy, wspólne pole uwagi- gest wskazywania palcem, koncentracja uwagi, naśladownictwo. Dziecko, które nie potrafi utrzymać kontaktu wzrokowego, podążać wzrokiem za rozmówcą, spoglądać na nauczyciela będzie miało trudności z nawiązaniem interakcji społecznej. Przedszkolak, który nie potrafi zapamiętać i naśladować ruchów innej osoby, powtórzyć słów, będzie miał tym samym trudność z powtórzeniem jakiegoś zachowania. Skierowanie uwagi na komunikacie czy zachowaniu nauczyciela wymaga umiejętności rezygnacji ze wszystkich innych bodźców. Jeśli dziecko tego nie umie to nie zapamięta bądź nie zrozumie również dłuższych komunikatów nauczyciela. Zamiast więc koncentrować się na pojawiających trudnościach, należy skoncentrować się na tym, co jest podstawowym deficytem danego dziecka. Trzeba pamiętać również o tym, że małe dziecko może nie zrozumieć naszych dłuższych komunikatów. Komunikaty kierowane do najmłodszych przedszkolaków powinny być krótkie i jasne. Warto wspierać je również gestem, tak, by dzieci, które w ogólnie nie komunikują się jeszcze werbalnie miały większą szansę na ich zrozumienie (zamiast- „Stasiu, proszę, nie biegaj, bo możesz się z kimś zderzyć”- „Stasiu- STOP”- wsparte gestem ręki). Podczas rozmowy pomocne będzie zejście do poziomu dziecka czy zmiana przestrzeni, tak by mogło odciąć się od rozpraszających je bodźców.

➤ **JASNY SYSTEM ZASAD**

Obrazkowy sposób czytelny dla dziecka pomoże mu lepiej zrozumieć zasady panujące w grupie. Należy wybrać maksymalnie 5 kart, które pasują do danej grupy i stopniowo je wprowadzać popierając przykładami zachowań. Plansze powinny być na stałe zawieszane w sali na wysokości wzroku dzieci. Do kodeksu należy odnosić się w rozmowie z dziećmi, jako pomocy w przypominaniu zasad.

➤ **RUTYNA**

Dzieci, zwłaszcza te, które mają jakieś trudności potrzebują stałości dnia, pewnego schematu. Przedszkolaki powinny wiedzieć, co się za chwile wydarzy (omawiając planowane działania nauczyciel może wesprzeć się ilustracjami). Należy być jednak elastycznym i

zmieniać przebieg planowanych działań, jeśli zachowanie dzieci wskazuje na ich silne potrzeby w zakresie innej aktywności (ale także, jeśli samopoczucie nauczyciela nie pozwala mu zrealizować tego, co w danym dniu zaplanował).

Narzędzia/ strategie stosowane w ramach realizacji programu

1. Atmosfera otwartości.

Działania nauczycieli powinny być oparte na otwartości. Jeśli dziecko będzie miało poczucie, że bez względu na sytuację zawsze zostanie wysłuchane, a jego emocje uszanowane zamiast sięgać po nieodpowiednie zachowania zgłosi nauczycielowi swój problem. Należy stwarzać dziecku otwartą przestrzeń- „Chcesz się przytulić?”; Chcesz pobyc sam? Ok, rozumiem, będę tu obok, gdybyś chciał porozmawiać”. Dzieci muszą czuć, że mogą polegać na nauczycielu. Konsekwentnie prezentowana przez dorosłych postawa otwartości zniweluje wszelkie odmowy, bo dziecko nie będzie miało z czym walczyć.

2. Rozmowa oparta na porozumieniu bez przemocy.

W budowaniu relacji z dzieckiem kluczowe są reakcje nauczyciela oraz komunikaty, które im towarzyszą. Bez względu na sytuację wychowawca powinien wystrzegać się etykietowania, straszenia, grożenia czy karania. Taka postawa sprawia, że dziecku, które doświadcza jakiejś trudności dokłada się kolejne. Może to prowadzić do odczuwania poczucia winy, zaniżania samooceny, ochrony granic (dziecko walczy jeszcze bardziej, bądź wycofuje się) czy budowania w sobie przekonania, że jest niezrozumiałe, niesprawiedliwie traktowane, że siła jest wartością- silniejszy jest lepszy, bo może rządzić. Chcąc uniknąć takich konsekwencji należy stosować komunikat oparty na porozumieniu bez przemocy. Nie daje on przyzwolenia na nieodpowiednie zachowanie, nie zmiata problemu pod dywan poprzez wyrażanie dezaprobaty i niezgody na dane zachowanie. Jednocześnie jednak nie ocenia dziecka, nie odrzuca go, a próbuje zrozumieć i pomóc. Taki komunikat nie buduje murów, a otwiera drzwi do rozmowy i współpracy, co pozwala dotrzeć do przyczyny danego zachowania.

W rozmowie opartej na porozumieniu bez przemocy stosuje się:

- fakty zamiast ocen
- nazywanie emocji zamiast formułowanie oskarżeń
- wyrażanie potrzeb zamiast roszczeń, poleceń

- prośba zamiast groźby

PRZEMOCOWY KOMUNIKAT	POROZUMIENIE BEZ PRZEMOCY
OCENA: Jak zwykle jesteś niegrzeczny. Wiecznie stwarzasz problemy. OSKARŻENIE: Przez Ciebie Kasia płacze. ROSZCZENIE: Masz natychmiast przestać. GROŹBA: Jeszcze jeden raz i możesz zapomnieć o zabawie.	FAKT: Kuba, uderzyłeś Kasię i Kasia płacze. EMOCJE: Kasi jest przykro. POTRZEBY: Chcę, żeby wszystkim było tu miło. Nie zgadzam się na bicie. PROŚBA: Zdenerwowałeś się, tak? Pogadajmy o tym.

3. Nauka tego, co dziecko może robić.

Stosowanie komunikatów, wskazówek dotyczących prawidłowego zachowania, które nie opierają się na zakazach (mówienie: „zrób tak” zamiast „nie rób tak”; „nie biegaj”- „idź spokojnie”, „nie szarp tego”- „wyjmij to delikatnie”).

4. Metoda małych kroków- alternatywa.

Zmiana zachowania dziecka powinna odbywać się stopniowo. Nauczyciel chcąc zniwelować jakieś nieodpowiednie reakcje dziecka musi zaproponować mu alternatywę. Przykład: Dziecko, które dotychczas w domu wymuszało ubranie butów przez rodziców krzykiem. Działanie: Krok 1- komunikat-”Pomożesz mi ubrać buty?”- nie musisz krzyczeć. Krok 2- odpowiadamy na prośbę dziecka zakładając mu buty; Krok 3- komunikat- „Myślę, że nie potrzebujesz już mojej pomocy. Ja ubiorę jednego buta, a ty ubierz drugiego. Ciekawe, komu z nas uda się to szybciej”? Przejście od momentu wymuszania pomocy krzykiem do poczucia „wiem, że potrafię, sam założę buty”, jest za długie, by oczekiwać zmiany zachowania od razu. Wypracowanie nowego schematu wymaga czasu. Dzielenie czynności na etapy pozwala dziecku doświadczać małych sukcesów, tym samym niweluje myślenie, że czegoś nie potrafi, bądź z czymś sobie nie poradzi.

5. Szansa na zmianę zachowania.

Działania wychowawcze podejmowane przez nauczycieli mają jednocześnie uznawać potrzeby dzieci i stawiać granice. Naturalne jest, że przedszkolaki będą próbowały te granice przesuwać, obserwując postawy i reakcje wychowawcy. Nauczyciel powinien rozmawiać, wyjaśniać i być konsekwentny. Przy tym należy zachować postawę otwartości, dając dzieciom szansę na zmianę zachowania, jeśli deklarują chęć poprawy.

6. Dobro społeczne

Najmłodsze przedszkolaki bardzo często cechuje dziecięcy egocentryzm- dziecko traktuje siebie jako centrum wszechświata. Dziecięcy egocentryzm nie polega na tym, że dziecko widzi swoje i cudze potrzeby i swoje uważa za te najważniejsze. Polega na tym, że dziecko sobie zupełnie nie uświadamia tego, co myślą inni, że druga osoba ma takie same potrzeby jako ono. Taką postawę należy stopniowo wygaszać. W pierwszej kolejności zwracać uwagę na obecność, potrzeby, uczucia innych osób. Następnie kiedy przedszkolak nauczy się już dzielić, pomagać sobie wzajemnie, zacznie współpracować z rówieśnikami i nauczycielem warto chcąc wyegzekwować jakieś zachowanie odwoływać się do spraw, które są ważne dla całej grupy.

7. Dobre maniery- dziecięcy savoir- vivre

Postawy, które dzieci nabywają często pozostają z nim na całe życie, dlatego bardzo ważne, żeby nauczyć je jak kulturalnie zachować się w różnych sytuacjach. Zasady savoir-vivru pozwalają zrozumieć i przestrzegać obowiązujących w danej zbiorowości norm społecznych. Małe dzieci w naturalny sposób przyswajają i naśladują obserwowane zachowania stąd punkt wyjścia zawsze stanowić będzie dobry przykład, wzór zachowań prezentowany przez dorosłych w naturalnych sytuacjach. W odniesieniu do rozmowy będzie to uważne słuchanie, niewchodzenie sobie w słowo, szanowanie poglądów rozmówcy, nawet, jeśli mamy inne zdanie czy umiejętność argumentowania swoich racji. W toku rozmowy dorosły powinien też panować nad emocjami i mówić spokojnym tonem głosu. Dobre maniery w odniesieniu do dzieci poza kulturalną komunikacją z dorosłymi czy rówieśnikami dotyczą również nakrywania, podawania do stołu oraz spożywania posiłków i zachowania się podczas jedzenia; dbania o siebie- wygląd, właściwy ubiór, odpowiednia higiena oraz samodzielność w tym zakresie; przestrzegania zasad zachowania się w miejscach publicznych czy uwrażliwienie dzieci na kulturalny sposób bycia. Poza naturalnymi sytuacjami, w których dorosły prezentuje kulturalne zachowanie, dobrych manier można uczyć w toku zabaw tematycznych poprzez odgrywanie ról (zabawa w sklep, wizyta u lekarza itp.) oraz prowadzenie rozmów na temat kulturalnego zachowania. To dobra okazja, żeby pokazać dzieciom w jakich sytuacjach należy stosować zwroty grzecznościowe. Istotą wypowiedzi powinny być dobre zachowania- te które należy wzmacniać i utrzymywać. Odnosząc się do wydarzeń, które miały miejsce można zastosować następujące komunikaty w odniesieniu do konkretnych zachowań dziecka: „Możesz być z siebie dumny, bo...”, „Ucieszyłeś mnie tym, że...”, „Cieszę się, że zachowałeś się tak uprzejmie, kiedy...”, „Było mi bardzo miło, gdy...”. Taka informacja zwrotna uświadamia dziecku, że dorosły zauważa jego dobre zachowania. Odwrotny skutek przyniesie

prawienie kazań, uwag i krytyka zachowań dziecka. Nauczyciel czy rodzic powinien unikać komunikatów tj: „ Tylko nie przynieś mi wstydu”, „Jak dalej będziesz biegał między stoliczkami , to cię tu zostawię”, „Czy ty zawsze musisz tak nabrudzić przy jedzeniu”? oraz pochwał zawierających zwroty „ale”, „no, nareszcie”, „w końcu” ,”szkoda tylko, że ...”, które mogą zaniżyć poczucie własnej wartości i pewności siebie u dzieci. W toku nauki dobrych manier należy także unikać zawstydzania (Taki duży chłopiec, a nie wie, że nos wyciera się chusteczką”, „ Chyba o czymś zapomniałeś, przecież potrafisz podziękować za prezent”), pouczenia („Co się mówi, jak się wchodzi do sali?”, „Tak się nie siedzi przy stole”.) oraz porównywania (Zobacz, Kasia jest młodsza od ciebie, a potrafi jeść już tak, żeby się nie ubrudzić”). Dzieci często samym zachowaniem prezentują dobre postawy, stąd warto zastanowić się czy w każdej sytuacji konieczny jest nacisk na stosowanie form grzecznościowych. Do przybliżenia dzieciom zasad savoir-vivru, które ułatwią im w przyszłości funkcjonowanie w życiu społecznym pomocne mogą być także opowiadania czy wiersze. Najważniejsze jest to, by wykazywać się cierpliwością, okazywać radość i zadowolenie z małych sukcesów, zachęcać do ich powtarzania i dać dzieciom czas na nabycie odpowiednich nawyków.

8. Konsekwencje naturalne.

Naturalna konsekwencja jakiegoś zachowania, emocji- dziecko w złości podarło obrazek, potem jest mu przykro; rzuciło zabawkę- zepsuła się. Wskazanie, że dane zachowanie niesie za sobą konsekwencje.

9. Konsekwencje logiczne.

Uzasadnianie następstwa pewnych sytuacji, które się wydarzyły; nawiązywanie do własnych bądź cudzych emocji, do wspólnego dobra; odwoływanie się do ustalonych zasad; pokazywanie logicznego ciągu; prezentowanie postawy otwartości na zmianę zachowania dziecka.

Przykładowy komunikat: Zaplanowaliśmy zabawy chustą, ale sprzątanie zajęło tyle czasu, że niestety nie zdążymy pobawić się już przed obiadem. Spróbujemy ponownie jutro.

Rezygnujemy z treningu posłuszeństwa i kar!

Powiedziałam ,że będziemy się bawić chustą animacyjną, ale nie sprzątałyście, więc zabawy chustą nie będzie! Następnym razem proszę słuchać , co mówię i to robić.

10. Przewidywanie, planowanie, przypominanie.

Przewidywanie trudnych sytuacji- przygotowanie pomysłu/ pomysłów na rozwiązanie danego problemu zanim ten się pojawi. Opracowanie planu działania, konkretnej procedury i systematyczne jej utrwalanie z danym dzieckiem podczas zabawy tematycznej oraz finalnie podczas wystąpienia sytuacji problemowej. Utrwalanie umowy, dopytywanie czy dziecko pamięta, jak ma się zachować, odtwarzanie na „sucho”; metoda 3 palców.

11. Zasada ograniczonego wyboru.

Przedstawienie dziecku kilku wariantów do wyboru stanowi duże ułatwienie w podjęciu samodzielnej decyzji, a jednocześnie nie narusza granic innych osób. (Wolisz, żebym przeczytała dziś Pucia czy Kicię Kocię)?

12. Obowiązki w grupie przedszkolnej.

Poprzez realizację powierzonych obowiązków dziecko nie tylko zdobywa nowe umiejętności, rozwija zainteresowania społeczne, ale także czuje się kompetentne i potrzebne w grupie. Warto wspólnie stworzyć listę niezbędnych do wykonywania prac oraz nadzorować ich realizację.

13. Budowanie wewnętrznej motywacji.

Wspieranie dziecka podczas budowania wewnętrznej motywacji odbywa się poprzez rezygnację z kar i nagród, na rzecz rozmowy oraz wyjaśniania dlaczego warto postępować w określony sposób. To okazywanie dziecku zrozumienia, troski, wiary w jego możliwości oraz wspieranie umiejętności podejmowania samodzielnych decyzji. To uświadamianie dziecku, że popełniane błędy są okazją do nauki, do podejmowania wysiłku, bycia wytrwałym w dążeniu do celu, a nie stanowią wyznacznika poczucia własnej wartości.

14. Działanie „po”.

- Dialog z dzieckiem (sytuacja- Kuba uderzył Kasie)

ODWRÓCONA SYTUACJA:
Kuba, gdyby to Kaisa uderzyła Ciebie, jak myślisz, co bym zrobiła?
HIPERBOLA (okazujemy dziecku jego ważność)
Byłabym zdenerwowana ogromnie, że ktoś Cię krzywdzi. Nikt nie ma prawa Cię krzywdzić. Jesteś kochanym, ważnym chłopcem.

<p>PYTANIE</p> <p>Co by Ci pomogło, gdyby to Kasia uderzyła Ciebie?</p>
<p>ODWRÓCENIE</p> <p>Ale , Kubusiu, to Ty uderzyłeś Kasię. Jest jej przykro, to bolało. Może pomożesz Kasi, żeby było jej lepiej? (nie zmuszamy dziecka, jeśli nie jest gotowe na to, żeby przeprosić).</p>
<p>ZAUFANIE I GRANICA</p> <p>Kiedy następnym razem poczujesz złość- od razu do mnie przyjdź. Czy jesteś na to gotowy?</p>

-**Normalizowanie relacji dzieci** po wystąpieniu sytuacji konfliktowych. Zachęcanie do współpracy, budowania pozytywnej relacji, a nie wzmacnianie w dziecku poczucia, że jest ofiarą czy oprawcą.

- **Rozmowa z rodzicem**, która nie oskarża dziecka- budowanie wspólnej drogi do pokonywania trudności.

- **Zabawa tematyczna**- odtwarzanie sytuacji, które się wydarzyły, bądź mogą wydarzyć- modelowanie pożądanych społecznie rozwiązań, komunikatów, alternatywnych zachowań.

14. Współpraca.

Budowanie spójnego systemu wychowawczego w przedszkolu i w domu. Konsultacje z nauczycielami, rodzicami, psychologiem, pedagogiem specjalnym itp. w zależności od pojawiających się trudności.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA/WYCHOWAWCY

Nauczycielu:

- **By wzmocnić dziecięcą wiarę w siebie**
 - Stwarzaj okazję do odnoszenia małych sukcesów na różnych etapach pracy/ nauki nowych umiejętności/zachowań
 - Doceniaj każdą podjętą próbę, nie tylko finalny efekt
 - Stawaj oczekiwania na miarę indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka
 - Dostrzegaj, nazywaj i pracuj na mocnych stronach dziecka

- **Zamiast upominać dziecko lub nieustannie zachęcać do podjęcia działania**
 - Poproś dziecko o zrobienie czegoś konstruktywnego; towarzyszyć mu w tym działaniu.
 - Polecenia zastępuj ciekawymi pytaniami.
 - Ustal wspólny niewerbalny sygnał, który będzie dziecku przypominać o niepożądanym zachowaniu.
 - Wspieraj i podkreślaj, że wierzysz w dziecko- „Wiem, że dasz sobie radę”.
 - Zareaguj w sposób nieoczekiwany np. rozśmiesz dziecko albo je przytul.

- **Chcąc przerwać „walkę o władzę”**
 - Zaangażuj dziecko we wspólne szukanie rozwiązania.
 - Dawaj ograniczony wybór.
 - Działaj uprzejmie, ale stanowczo (bez upominania i wygłaszania „kazań”); informuj dziecko, o tym, co zamierzasz zrobić.
 - Przyznaj, że jako dorosły nie możesz i nie chcesz go do niczego zmuszać; zakomunikuj prośbę o wspólne poszukiwanie rozwiązania dobrego dla obojga/ wypracuj kompromis (Masz rację, nie mogę cię do niczego zmusić. Zależy mi na wspólnym rozwiązaniu, które będzie odpowiednie dla nas obu. Masz jakiś pomysł, jak możemy to zrobić?).

- **Kiedy dziecku towarzyszą bardzo silne emocje**
 - Zabezpiecz przestrzeń w taki sposób, żeby fizycznie nie było możliwe wyrządzenie krzywdy sobie, innym czy uszkodzenie przedmiotów lub siebie o przedmioty znajdujące się w zasięgu.
 - Sprawdź swój poziom pobudzenia i stresu- jeśli pozostaniesz w równie silnych emocjach jak dziecko nie będziesz w stanie profesjonalnie zareagować (wiesz przecież, że pod wpływem silnych emocji odcięty zostaje kontakt z mózgiem racjonalnym, tym samym dziecko traci zdolność racjonalnego myślenia oraz tworzenia innych „wyższych procesów myślowych; wygaszanie reakcji, całego procesu biochemicznego, powrót do równowagi i rozluźniania ciała wymaga czasu.)
 - Wejść w kontakt z dzieckiem przez dostrojenie swojego zachowania- zrób coś na tyle dynamicznego, aby dziecko zarejestrowało twoją obecność w polu uwagi- tupnij razem z nim nogą, podniesionym tonem głosu powiedz „jesteś wściekły!”, odzwierciedl minę albo gesty dziecka- dzięki temu dziecko poczuje się zauważone i zauważy ciebie.

- Zaproś dziecko do swojego spokojnego świata- zaoferuj swój spokój i zaufanie; do uspokajającego tonu głosu dodaj kojącą moc dotyku-weź dziecko na rękę, przytul, pokołysz.
- Zaproponuj alternatywne rozwiązanie- realnie staraj się odpowiedzieć na potrzeby dziecka.
- Porozmawiaj z dzieckiem- niekoniecznie od razu; zapytaj dziecko o jego rozumienie sytuacji, podziel się własną obserwacją. Powstrzymaj się od oceny tej sytuacji oraz zachowania dziecka. To nie służy ani budowaniu kontaktu ani tym bardziej szukaniu rozwiązań. Pomóż dziecku nazwać zarówno towarzyszące emocje, jak i rozpoznać „stresory”, czyli elementy sytuacji, które stały się przyczyną nadmiernego pobudzenia.

➤ **Kiedy dziecko gryzie, bije**

- Staraj się towarzyszyć dziecku; być blisko.
- Wyhamuj odruch (dosłownie fizycznie).
- Naucz je „atakować” w coś, co jest pod ręką- niech uderzy w podłogę, uszczypnie poduszkę, ściśnie swoją bluzkę, zaciśnie pięści itp. Jeśli jest to zachowanie nawykowe to przekieruj ruch- gniotek, gryzak, zabawka; wprowadź odruch zastępczy- wyciągnięcie ręki- komunikat „DAJ!”.
- Pokaż dziecku, jak może zrobić to inaczej- zamiast uderzyć- pogłaszcz, przytul się .
- Jeśli przeszkadzają mu bodźce dźwiękowe, wzrokowe- naucz gestu zasłaniania uszu, oczu.
- Ćwicz zachowania aprobowane społecznie, kiedy sytuacja jest komfortowa (zabawa tematyczna, czytanie książeczek terapeutycznych- musi być to czytanie wrażeńiowe, dziecko nie ma tylko słuchać, ale przeżywać).
- Małymi krokami dąż do werbalnego komunikowania odczuwanych emocji przez dziecko.
- Konsultuj się z rodzicami dziecka; dawaj konkretne wskazówki.
- Współpracuj z pedagogiem specjalnym, psychologiem.
- Jeśli nie zdążysz odpowiednio szybko zareagować to w pierwszej kolejności zaopiekuj się dzieckiem pokrzywdzonym, pamiętając przy tym, że „oprawca”, to również dziecko, które ma trudność i trzeba mu pomóc.

➤ **Gdy dziecko wybucha bez powodu**

- Pomyśl o możliwej przyczynie zachowania („Widzę, że masz zły dzień. Stało się coś, o czym chcesz porozmawiać?”)
- Spróbuj dotrzeć do zamkniętego dziecka – buduj pomost („Też czasami czuje się taka zła, że mam ochotę bić. Ale nie bije, to boli innych”.)
- Wzbudź zainteresowanie (Mam sekretny sposób na swoją złość”.)
- Zaproponuj rozwiązanie („Lubię ją wtedy narysować! Potrafię zabazgrać całą kartkę! A wiesz może, co Twoja mama robi ze swoją złością...?).

➤ **Kiedy dziecko zabiera innym zabawki (dziecięcy egocentryzm)**

- **Porozmawiaj z dzieckiem o zaistniałej sytuacji:**

- Nazwij obserwację- „Kasiu, wyrwałaś Kubusiowi autko z ręki”

- Nazwij potrzebę dziecka- „Chciałaś się nim pobawić, tak?”

- Pokaż punkt widzenia innej osoby-„Kubuś płacze, zabrałaś mu zabawkę. Czy myślisz, że jest mu teraz miło?

- Wyraź granicę- „Nie zgadzam się na wrywanie zabawek, chce, żeby wszystkim było miło”

- Pokaż, jak załatwić to inaczej- „Co możesz zrobić, kiedy chcesz zabawkę, którą bawią się inni?”

Nauczyciel modeluje odpowiednie komunikaty, zachowania.

- Pokaż innych:

”Kasiu, teraz Kubuś bawi się tą zabawką”

- Odwróć sytuację:

"Kasiu czy jeśli ja chciałabym teraz czegoś Twojego, to musisz mi to dać?" „Na przykład- ta lala. Czy mogę Ci ją zabrać , skoro teraz ja chcę się nią bawić?”

- Doświadczenie:

„Kasiu, daj mi na chwilę swoją lalę. Co byłoby, gdybym powiedziała, że teraz Ci jej nie oddam, bo teraz ja chce się nią bawić? No, właśnie. Kubuś czuje to samo. Mam taką propozycję...”

➤ **Kiedy dziecko chce odzyskać zabraną zabawkę**

-Nazwij zaobserwowaną sytuację:

„Widzę, że chcesz, żeby Kasia oddała Ci zabawkę”

-Wy tłumacz: (pokaż dziecku, dlaczego ta metoda jest nieskuteczna)

„Jeśli czegoś chcesz, spróbuj to powiedzieć. Kasia chyba nie rozumie czemu płaczesz”

Pokaż, jak załatwić to inaczej:

„Powiedz: Kasiu, bawiłem się tym autem. Oddaj mi je proszę”.

- Akcentuj, że to dobre i szybkie rozwiązanie:

„Widzisz, na szczęście udało się naszą sprawę szybko załatwić”.

- Wypracuj procedurę:

„Tłumaczę, proszę, idę po pomoc”

- Faktycznie okazać wsparcie, kiedy dziecko zwróci się z prośbą o pomoc.

➤ **Zamiast karać dziecko celowo zwracające na siebie uwagę**

- Kontroluj swoją reakcję (nie przykuwaj do tego nadmiernej uwagi- twoja uwaga nasili prowokacyjne zachowanie).
- Zorganizuj zabawę naśladowczą- wyraż niejako aprobatę dla danego zachowania; „widzę Kubusiu, że masz bardzo dużo energii i chcesz coś innym pokazać; podejdź tutaj, pokaż jakiś ruch, a dzieci będą cię naśladować. W ten sposób wyhamujesz dane zachowanie, przekierujesz na coś pozytywnego.
- Porozmawiaj z dzieckiem, kiedy sytuacja się unormuje:

- Zapytaj:

„Kubusiu, ostatnio często pokazujesz język innym. Co to oznacza?”

- Dopytaj:

„A dlaczego pokazujesz język zamiast o tym powiedzieć?”

- Wy tłumacz:

„Kiedy inni widzą, że pokazujesz język, denerwują się. Trudno wtedy, żebyś załatwił swoją sprawę. Kiedy powiesz, co czujesz jest łatwiej.

- Ucz dzieci asertywności tym samym pomniejszysz grono naśladowców.
- Zamiast izolować dziecko, które najpewniej ma zaniżone poczucie własnej wartości pokaż, jak można zdobyć uwagę- zapraszaj do aktywności podczas zajęć; przydzielaj specjalne role, zadania do wykonania, obserwuj, jak to dziecko bawi się z rówieśnikami, dołącz do zabawy, pochwal jego budowlę głośno, zapytaj, kto chciałby coś razem dobudować- pracuj małymi krokami, niech dziecko z twoją pomocą zdobywa uwagę innych.

KRYTERIA SUKCESU

Miarą osiągnięcia celu programu wychowawczego będzie:

➤ **Dziecko, które**

- Odczuwa swoją przynależność do rodziny, narodu, grupy przedszkolnej.
- Czuje się w grupie bezpiecznie.
- Zauważa sytuacje zagrażające bezpieczeństwu własnemu i innych, potrafi unikać zagrożeń.
- Nawiązuje pozytywne relacje z rówieśnikami i dorosłymi.
- Komunikuje nauczycielowi swoje potrzeby oraz pojawiające się trudności.
- Dostrzega potrzeby innych i je szanuje.
- Współdecyduje o ustalonych zasadach grupowych, wie, dlaczego się do nich stosuje.
- Respektuje i tworzy zasady zabawy w grupie, współdziała z dziećmi w zabawie, pracach użytecznych, podczas odpoczynku.
- Ma poczucie własnej wartości, wiary we własne siły.
- Potrafi ocenić, co jest dla niego ważne i to komunikuje.
- Wyraża swoje zdanie, opinie na różne tematy; potrafi argumentować swoje racje, oceny, odczucia.
- Nazywa emocje i stara się je wyrażać w sposób aprobowany społecznie.
- Właściwie reaguje na przejawy emocji u innych.
- Potrafi odróżnić dobro od zła.
- Współpracuje z nauczycielem i rówieśnikami.

- Podejmuje próby rozwiązywania sytuacji konfliktowych za pomocą rozmowy.
- Wie, że w trudnych sytuacjach może liczyć na pomoc i wsparcie nauczyciela.
- Zna swoje upodobania, zainteresowania, mocne i słabsze strony.
- Pracuje na miarę swoich możliwości; nie zraża się porażką.
- Dąży do samodzielności w zakresie zadań stawianych przez nauczyciela.
- Dzieli się swoimi sukcesami, docenia sukcesy innych.
- Z zaangażowaniem wypełnia powierzone w grupie obowiązki.
- Kulturalnie zwraca się do innych, używa zwrotów grzecznościowych.

➤ **Nauczyciel, który**

- Buduje pozytywną, bezpieczną relację z dzieckiem.
- Dbą o dobrą atmosferę w grupie – jest jednocześnie serdeczny i stanowczy wobec dziecka.
- Darzy dziecko szacunkiem i uczy okazywania szacunku innym.
- Stawia oczekiwania na miarę możliwości psychofizycznych dziecka.
- Dzieli zadanie na etapy, jeśli dziecko ma trudność, żeby wykonać je od razu w całości.
- Rozumie, że wyćwiczenie nowych umiejętności wymaga czasu- stosuje metodę małych kroków.
- Zachęca do podejmowania działania, docenia nawet najmniejszy wysiłek dziecka.
- Dąży do samodzielności dziecka.
- Obserwuje zachowania dzieci, stara się wyłapać ich mocne strony i występujące deficyty.
- Stosuje komunikaty adekwatne do wieku rozwojowego dziecka.
- Odpowiada na potrzeby dziecka jednocześnie wyznaczając granice.
- Koncentruje się na poznaniu przyczyn danego zachowania oraz znalezieniu rozwiązania; dąży do wypracowania kompromisu drogą dialogu.
- Wskazuje dziecku alternatywy dla niewłaściwych zachowań.
- Swoją postawą daje dobry przykład, bez wglądu na sytuację zachowuje się kompetentnie.
- Wyraża akceptację dla uczuć dziecka, stwarza przestrzeń do ich wyrażania, pomaga je zrozumieć, jest empatyczny.
- Kształtuje pewne umiejętności i zachowania w zabawie- zabawa symboliczna; czytanie wrażeńiowe.

- Zamiast wydawania poleceń stara się zadawać pytania, zachęcać do myślenia, wnioskowania i rozumienia.
- Argumentuje swoje prośby w sposób czytelny dla dziecka.
- Buduje wewnętrzną motywację dziecka poprzez rezygnację z nagród i kar.
- Cechuje go postawą otwartości- wspiera dziecko, pomaga, nie ocenia.
- Potrafi przyznać się do pomyłek i błędów jednocześnie pozwala dzieciom doświadczać i uczyć się na błędach.
- Stara się przewidywać trudne sytuacje i opracowuje plan działania- poszukuje skutecznych rozwiązań.
- Stosuje ciekawe zabawy pomagające w utrzymaniu ładu i porządku zarówno w sali, jak i podczas przebywania na świeżym powietrzu.
- Jest kreatywny, stosuje różnorodne pomoce dydaktyczne podczas zajęć.
- Zmienia zaplanowane działania, jeśli zachowanie dzieci wskazuje na potrzebę innej aktywności.
- Informuje rodziców/opiekunów prawnych o osiągnięciach i ewentualnych trudnościach dziecka.
- Wspólnie z rodzicami/ opiekunami prawnymi dąży do wypracowania spójnego systemu wychowawczego.
- Współpracuje z psychologiem, pedagogiem specjalnym, logopedą.

➤ **Rodzic, który**

- Aktywnie uczestniczy w życiu placówki.
- Interesuje się zachowaniem, postępami swojego dziecka.
- Informuje wychowawcę bądź specjalistę o sytuacjach, pojawiających się trudnościach, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie dziecka.
- Jest otwarty na sugestie nauczyciela.
- Wdraża zaproponowane przez wychowawcę i specjalistów rozwiązania w środowisku domowym.

EWALUACJA

1. Ewaluacji programu wychowawczego dokonuje się na końcowej radzie pedagogicznej.
2. W ewaluacji uwzględnia się opinię wychowanków, rodziców, nauczycieli, specjalistów, pracowników niepedagogicznych.

3. Sposoby ewaluacji:

- Analiza dokumentów (program wychowawczy, dziennik elektroniczny, arkusze obserwacji, oceny gotowości szkolnej, ocena efektywności pracy zespołów pomocy pp, sprawozdania roczne z pracy w poszczególnych grupach).
- Wywiad z nauczycielami.
- Wytwory dzieci.
- Ankieta dla rodziców (opcjonalnie).

Program został opracowany na podstawie literatury oraz szkolenia pt.: „Dyscyplina w grupie przedszkolnej” (Pani Monia).